

Motion till riksdagen 2025/26:102

av **Hanna Gunnarsson m.fl. (V)**

Uppsägning av DCA-avtalet med USA

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut.....	1
Inledning.....	2
Svensk säkerhetspolitik ska gälla i Sverige.....	3
Den bristande förankringen.....	4
Risken för kärnvapen.....	4
Inga amerikanska baser i Sverige.....	6
Jurisdiktion.....	7

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör säga upp DCA-avtalet med USA och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör anta en nationell lagstiftning som förbjuder införsel, lagring och transitering av kärnvapen på svenskt territorium i både freds- och krigstid och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör göra tydligt att man inte har för avsikt att tillåta permanenta baser eller stadigvarande närvaro av allierade styrkor på det egna territoriet under fredstid och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i syfte att garantera svensk suveränitet bör kräva att DCA-avtalet inte ger amerikanska styrkor rätt att agera på egen hand på svenskt territorium, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att svenska staten genom Försvarsmakten eller annan myndighet bör ges möjlighet att kontrollera vad som finns i lager som hålls av andra länders militär på svensk mark och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige måste säkerställa att placeringen av utländsk trupp och internationella militärövningar inte bidrar till exploatering av kvinnors och flickors kroppar genom prostitution och människohandel för sexuella ändamål och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att svenska brottsoffer inte ska behöva processa i amerikanska militärdomstolar och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör kräva att DCA-avtalet inte ger USA jurisdiktion utanför de baser där amerikanska styrkor befinner sig och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör klargöra att det är förbjudet att utdöma och verkställa ett dödsstraff på svenskt territorium samt även att utlämna någon till ett land där hen riskerar ett sådant straff, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Inledning

Den 15 augusti 2024 trädde det s.k. DCA-avtalet med USA i kraft. DCA-avtalet, eller som det egentligen heter – Defense Cooperation Agreement – reglerar förutsättningarna för amerikansk militär på svensk mark men är i grunden en fråga om svensk suveränitet. Regeringen menar att avtalet ökar Sveriges säkerhet. Vänsterpartiet delar inte den uppfattningen. Tvärtom innebär avtalet en ökad risk för Sverige och för svenska medborgare. Vänsterpartiet protesterar mot DCA-avtalet av flera anledningar. Dels ger avtalet stora möjligheter för USA att placera materiel och personal i Sverige och dels är avtalet mycket oklart skrivet och stort hemlighetsmakeri gäller kring dess genomförande.

Regeringen bör säga upp DCA-avtalet med USA. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Den säkerhetspolitiska situationen i Europa har förändrats och försämrats. Rysslands anfallskrig mot Ukraina är folkrättsvidrigt och en humanitär katastrof. Det ställer nya krav på Europas länder, däribland Sverige, att agera för folkrätt och alla länders rätt att försvara sig. Den ryska invasionen är en attack mot Ukrainas territoriella integritet, suveränitet och kultur och innebär såklart ett stort mänskligt lidande för det ukrainska folket. Rysslands invasion är därför också en attack mot freden i Europa och folkrätten i stort.

För Vänsterpartiet är det territoriella försvaret av Sverige centralt. Vårt land, vatten eller lufter ska inte kränkas av andra stater. Sverige ska ha ett starkt och folkligt förankrat totalförsvar med förmåga att möta de olika former av hot som vårt land kan ställas inför – ytterst ett krig. Våra militära samarbeten ska öka tryggheten för svenska medborgare och säkerheten i vårt närområde, inte tvärtom. Sverige som land blir tryggare om det råder full nationell kontroll över vår suveränitet. Att tillåta USA att på

egen hand verka på svenskt territorium genom DCA-avtalet stärker inte Sveriges säkerhet.

DCA-avtalet är bilateralt och fristående från Natomedlemskapet. Det knyter dock Sverige närmare Natos dominerande land, USA. Flera av de frågor och farhågor som omgärdar avtalet liknar de som vi lyft i vår motion med anledning av proposition 2022/23:74 Sveriges medlemskap i Nato (mot. 2022/23:2348). Där återfinns också flera yrkanden som berör kärnvapen, permanenta baser och stadigvarande närvaro av allierade styrkor.

Det faktum att avtalet går utöver Natosamarbetet innebär att amerikanska aktiviteter på svenskt territorium enligt DCA-avtalet kan komma att gälla amerikanska militära operationer var som helst med vilka ändamål som helst. Avtalet måste ses i kontext av en föränderlig säkerhetspolitisk situation, både här i Sverige och i USA. Det politiska världsläget och den instabila amerikanska inrikespolitiken gör det mycket svårt att förutse vilka scenarion som kan komma att bli aktuella.

Med Donald Trump vid makten i Vita huset har hela världspolitiken satts i gungning. Hans vilja av att expandera sitt land och sitt imperium är tydlig. Redan under sin förra mandatperiod meddelade Trump att han ville köpa Grönland. Han har hotat med straff-tullar mot Danmark och inte uteslutit militära åtgärder om han inte får som han vill. I augusti 2025 framkom att flera personer med kopplingar till Trump arbetar med påverkansarbete på Grönland. Det skärper läget betydligt. Tillsammans med hans katastrofala inblandning i Israels krig mot Gaza, planerna på att tillskansa sig Panama-kanalen och vilja att Kanada ska bli USA:s 51:a delstat visar det en fullständig arrogans mot internationell rätt. Med Trump som president utgör USA ett direkt militärt hot mot våra grannländer Danmark och Grönland och i förlängningen mot svensk säkerhet.

Svensk säkerhetspolitik ska gälla i Sverige

Regeringen har varken inför avtalet eller senare analyserat på vilket sätt Sverige kan komma att användas för amerikanska intressen och vilka säkerhetspolitiska konsekvenser det skulle kunna få. Man svarar t.ex. inte på hur man förhåller sig till att Sverige skulle kunna betraktas som medansvarigt för ett amerikanskt folkrättsligt tveksamt agerande. Inte heller har man tagit i frågan om hur Sverige skulle kunna komma att bli ett militärt mål i en konflikt mellan USA och deras motståndare. Det vore särskilt intressant med tanke på att den amerikanska synen på FN-stadgans våldsförbud, liksom många andra regler, skiljer sig från den svenska och europeiska.

Den svenska försvarspolitikens strategin skiljer sig åt från den amerikanska. Liksom utrikes- och säkerhetspolitik i stort. Sverige är ett litet land med geografisk närhet till Ryssland. Det är faktorer som USA inte behöver ta hänsyn till. Det finns en uppenbar risk att de olika strategierna och viljorna krockar. Frågan är vilket handlingsutrymme den svenska regeringen har i praktiken om svenska säkerhetspolitiska intressen står emot amerikanska. Även om DCA-avtalet bygger på ett svenskt samtycke går det inte att bortse från att det ger USA långtgående befogenheter på svenskt territorium. Inte heller går det att ignorera den lojalitet och andra förpliktelser ett närmare försvarssamarbete innebär, vilket riskerar att sätta amerikanska intressen före svenska.

I den norska regeringens proposition inför motsvarande DCA-avtal konstateras att Norge och USA har olika uppfattningar om vad artikel 1 i avtalet betyder. Den rör just

suveränitet, lagstiftning och internationella rättsliga förpliktelser. ”USA har i förhandlingene understreket at forpliktelsen til å utvise full respekt for norsk suverenitet, norske lover og Norges folkerettslige forpliktelser etter SDCA, ikke innebærer at USA er bundet av norsk rett og Norges folkerettslige forpliktelser. USA har i stedet tatt til orde for at det etter SDCA kun gjelder en plikt til å etterleve norsk rett og norske folkerettslige forpliktelser, der dette er forenelig med USAs operative militære behov” (Proposisjon til Stortinget 90 S [2021–2022], s. 33).

Regeringen har dessutom fått kritik mot hur man beskriver det svenska samtycket i avtalet (prop. 2023/24:141, avsnitt 5.1 Allmänt om avtalet). Stockholms universitets juridiska fakultetsnämnd menar att regeringen gör en både missvisande och direkt felaktig beskrivning. Läsaren får intrycket av att det krävs ett svenskt konkret samtycke för all amerikansk närvaro, när det i själva verket inte stämmer. Frågan är om regeringen har missuppfattat vad avtalet innebär, eller om de medvetet vill ställa avtalet i bättre dager. Det ansvarsfulla för en svensk regering vore att vara mycket restriktiv med att sälja ut den svenska suveräniteten över vårt territorium.

Den bristande förankringen

Sveriges försvarsminister skrev den 5 december 2023 under avtalet som sedan behandlades av riksdagen i proposition 2023/24:141 Avtal om försvarssamarbete med Amerikas förenta stater. Vänsterpartiet yrkade avslag på propositionen i sin helhet och uppmärksammade dessutom ett antal punkter vi menar är särskilt angelägna (mot. 2023/24:2900).

Processen kring DCA-avtalet var lika dålig som inför det svenska medlemskapet i Nato. Dvs. fullständigt undermålig. Anslutningen till kärnvapenalliansen innebär en omsvängning i svensk försvars- och säkerhetspolitik. Trots det hastades ansökan igenom. Dessutom i det tillstånd av chock i Europa som följde på Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina. Tyvärr tycks samma hållning präglade regeringens fortsatta relationer med omvärlden. DCA-avtalet är visserligen långt ifrån lika omfattande som ett svenskt medlemskap i Nato, men regeringens hantering präglas av samma nonchalans inför betydande risker.

Regeringen utgår från en rad antaganden när det kommer till DCA-avtalet. Bl.a. att det inte skulle vara aktuellt med vare sig kärnvapen eller utländska permanenta baser på svenskt territorium. Permanenta baser, liksom förekomsten av kärnvapen skulle onekligen innebära en betydande förändring av svensk försvars- och säkerhetspolitik. Ändå öppnar DCA-avtalet för precis detta. Det måste råda fullständig klarhet i hur avtalet ska tolkas. Det gör det inte i dag.

Risken för kärnvapen

Det svenska DCA-avtalet saknar helt skrivningar om kärnvapen. Förekomsten regleras över huvud taget inte. Detta trots att amerikansk försvars- och säkerhetspolitik bygger på närvaron av kärnvapen. Att som regeringen gör, låta sig nöja med att konstatera att det finns en ”bred politisk samsyn” i Sveriges syn på kärnvapen är inte bara naivt utan direkt dumdrigt (SvD 22/4 2024). Våra nordiska grannländer har gjort andra

ställningstaganden och inkluderat specifika reservationer för kärnvapen i sina DCA-avtal. I det norska DCA-avtalet står t.ex.: ”Nothing in this Agreement alters Norwegian policies with regard to the stationing of foreign forces on Norwegian territory, and the stockpiling or deployment of nuclear weapons on Norwegian territory.” I det finländska avtalet finns i stället en hänvisning till deras nationella lagstiftning som förbjuder kärnvapen på landets territorium.

Vänsterpartiet har länge drivit att Sverige ska införa en lagstiftning som likt den finska gör det tydligt att vi inte accepterar användningen av atombomber och andra kärnvapen.

I en intervju i Sveriges Radio P1 (13/5 2024) om bl.a. DCA-avtalet öppnar statsminister Ulf Kristersson för kärnvapen på svensk mark vid en krigssituation. Det är ett oerhört ställningstagande. Det går dessutom på tvärs med svenska folkets vilja. En Novus-undersökning för TV4 i mars 2025 visar att en majoritet är emot kärnvapen på svensk mark. Att regeringen helt utan en folklig debatt öppnar upp för användandet av vår tids värsta massförstörelsevapen är minst sagt anmärkningsvärt. I en tid när gränserna mellan krig och fred suddas ut och gråzonsproblematik och hybridkrigföring präglar pågående konflikter blir det också otydligt vad som menas med en ”krigssituation”. Ett exempel är hur statsministern på Folk och försvars rikskonferens i Sälen 2025 sa att Sverige inte är i krig, men det råder heller inte fred. Det är en osann beskrivning. Även om allvarliga incidenter och säkerhetshot kan ske lever vi i Sverige i fred. Men den här typen av glidning i beskrivningen av säkerhetsläget är ett sätt för regeringen att skapa en grogrund för att kunna genomföra extraordinära lagändringar och vinna politiska poänger. Det skapar otydlighet och osäkerhet.

Företrädare för regeringen har upprepade gånger hävdat att det inte behövs något förbud mot kärnvapen helt enkelt för att ingen allierad efterfrågar det. Det är minst sagt naivt. På samma sätt lämnade Sverige in sin ansökan om Natomedlemskap helt utan förbehåll. I det sammansatta utrikes- och försvarsutskottets betänkande 2023/24:UFöU1 betonas ”att DCA-avtalet inte förändrar den ståndpunkt som framgår av riksdagens beredning av Sveriges medlemskap i Nato (prop. 2022/23:74, bet. 2022/23:UU16, rskr. 2022/23:79), dvs. att det på samma sätt som i övriga nordiska länder inte finns skäl att ha kärnvapen eller permanenta baser på svenskt territorium i fredstid”. Men det måste snarare betraktas som en bedömning än som ett förbud. Tvärtom indikerar det att läget kan komma att ändras.

Idén om avskräckning som metod leder till kapprustning och terrorbalans. I sin årsbok för 2024 konstaterar fredsforskningsinstitutet Sipri att antalet operativa kärnvapenstridsspetsar ökar globalt. Samtliga av de nio kärnvapenstaterna fortsätter att utveckla eller placera ut nya vapensystem, eller har för avsikt att göra så.

Sverige ska inte vara en del av den kärnvapenkapprustningen. Det ska inte råda några oklarheter kring Sveriges ställningstaganden när det gäller kärnvapen. Sverige bör anta en nationell lagstiftning som förbjuder införsel, lagring och transitering av kärnvapen på svenskt territorium i både freds- och krigstid. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I vår motion med anledning av proposition 2022/23:74 Sveriges medlemskap i Nato (mot. 2022/23:2348) yrkar vi på ytterligare garantier mot kärnvapen, bl.a. att Sverige ska förbli en kärnvapenfri stat och att Sverige aldrig ska delta i övningsverksamhet som inkluderar övning i användandet av kärnvapen.

I avtalet saknas också tydliga begränsningar av andra i Sverige icke tillåtna vapentyper såsom personminor och klusterammunition, för vilka Sverige undertecknat

internationella konventioner men inte USA, något som omnämns i det finska motsvarade avtalet.

Inga amerikanska baser i Sverige

Det råder stor oklarhet om och i så fall på vilket sätt DCA-avtalet ska garantera att utländska permanenta baser inte blir en realitet i Sverige. Med svenskt samtycke ger avtalet amerikansk militär obehindrad tillgång till 17 svenska militärbaser, men också möjligheter för den amerikanska försvarsmakten att förvara materiel samt bygga egen infrastruktur och anläggningar. Bl.a. förväntas det enligt DCA-avtalet att det ska byggas nya anläggningar och att styrkemedlemmars barn går i svensk skola. Om inte det är att betrakta som en struktur för permanent närvaro kan man fråga sig vad som är det. Genom DCA-avtalet ger Sverige USA stora möjligheter att själva placera materiel och personal på svensk mark och gör därmed avkall på sin suveränitet och rätt till självbestämmande.

Alla de undantag och specialregler som DCA-avtalet ger amerikanska soldater, anhöriga och anställda hos involverade företag och organisationer visar tydligt att det är stor risk att amerikanska soldater kommer att flytta in på svenska garnisoner och bygga upp parallella små samhällen. Förutom egen jurisdiktion och undantag från skatt regleras sådant som att bilar inte behöver besiktigas, amerikansk arbetsrätt gäller vid anställningar och t.o.m. att amerikanska frimärken ska gälla. Vänsterpartiet vill inte se framväxandet av sådana här militära enklaver i Sverige.

Sverige bör göra tydligt att man inte har för avsikt att tillåta permanenta baser eller stadigvarande närvaro av allierade styrkor på det egna territoriet under fredstid. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Genom DCA-avtalet ges de amerikanska styrkorna i Sverige tillstånd att även utanför baserna agera för att säkra amerikanska intressen, om de bedömer det nödvändigt. Detta utan svenskt godkännande. Av artikel 6 i avtalet framgår det att amerikanska styrkor vid exceptionella omständigheter tillåts utföra nödvändiga åtgärder, bortom den omedelbara närheten av de överenskomna anläggningarna och områdena, för att säkra amerikanska operationer. Vilka omständigheter detta kan vara beskrivs dock inte närmare.

Regeringen bör i syfte att garantera svensk suveränitet kräva att DCA-avtalet inte ger amerikanska styrkor rätt att agera på egen hand på svenskt territorium. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Det är inte klarlagt om Sverige har möjlighet att säga nej om USA skulle vilja ha tillträde till eller använda en anläggning på sätt som strider mot svenska intressen. DCA-avtalet ger däremot tillstånd till USA att upprätta vapendepåer, dvs. att lagra material och vapen, utan att behöva ge insyn till svenska myndigheter för kontroll. Inte heller amerikanska fordon och fartyg får kontrolleras utan amerikanskt godkännande.

Svenska staten bör genom Försvarsmakten eller annan myndighet ges möjlighet att kontrollera vad som finns i lager som hålls av andra länders militär på svensk mark. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Organisationen Svenska Freds har uttryckt oro för vad ”avtalet kan ha för inverkan på lokalsamhället, samt jämställdhets-, miljö- eller klimatanalys” (dnr Fö2024/00152).

Som exempel kan nämnas allemansrätten, som ger rätt till var och en att röra sig fritt i skog och mark. När ett annat land ges makt att agera utan godkännande utanför de

militära baserna, begränsa allmänhetens tillträde till tidigare öppna områden och spärra av eller stängsla in mark äventyras den friheten.

I den nyligen publicerade rapporten *Försvarspolitikens konsekvenser för jämställdhet i Sverige* från Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet (IKFF), konstaterar man att det saknas jämställdhetsanalys kopplat till både DCA-avtalet och Natoanslutningen. Det är självklart en stor brist. I rapporten konstateras att forskningen visar att där amerikansk militär finns, där förekommer också omfattande exploatering av kvinnor. Runt baserna ökar prostitution och människohandel för sexuella ändamål, och i flera fall har soldater själva deltagit i internationell människohandel av kvinnor för prostitution. Detta är något som borde ha analyserats i samband och inför upprättandet av DCA-avtalet. Svensk lagstiftning skiljer sig från amerikansk både vad gäller våldtäkt, där Sverige har en samtyckeslag, och sexköp, där det i Sverige är köparen som begår brott. Vänsterpartiet menar att det är viktigt att erkänna och synliggöra konsekvenserna av försvarspolitiska beslut för mäns våld mot kvinnor och att det alltid måste göras en jämställdhetsanalys av konsekvenserna av dessa beslut.

Sverige måste säkerställa att placeringen av utländsk trupp och internationella militärövningar inte bidrar till exploatering av kvinnors och flickors kroppar genom prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Närvaron av amerikanska styrkor kommer oundvikligen att påverka de svenska garnisonerna. Det finns en överhängande risk att den svenska försvarsmakten till viss del trängs ut från de aktuella baserna. I samtal med lokalt anställda inom Försvarsmakten har det framkommit en oro för att det kommer att leda till en platsbrist, omorganisering och ökade kostnader. Detta är oroväckande i tider av stor uppbyggnad och utökning av den svenska försvarsmakten.

Risken att amerikanska baser och lagring av vapen i Sverige uppfattas som hotfullt av eventuella antagonister kan inte uteslutas. Forskning om militär avskräckning visar att det är betydligt mer komplicerat än att flexa de militära musklerna. Risken är i stället att det bidrar till en upprustningsspiral, misstro och ökade spänningar.

Jurisdiktion

DCA-avtalet innebär att amerikanska styrkor och personal får immunitet när de är i Sverige. Det gäller även om de skulle lämna basen och begå brott som drabbar svenska medborgare. Soldater som begår brott mot svenska medborgare kommer att ställas inför en amerikansk militärdomstol, inte svenska domstolar. Amerikansk militärlagstiftning skiljer sig som tidigare nämnts från svensk lag, t.ex. när det kommer till samtyckeslagstiftning och sexköp.

Regeringen menar att detta är en missuppfattning (Aftonbladet 8/5 2024) och hänvisar till att amerikanska soldater kommer att omfattas av båda ländernas strafflagstiftning – om något är lagligt i USA men olagligt i Sverige gäller svensk lag.

Det stämmer att Sverige har möjlighet att ta tillbaka domsrätten i fall som anses särskilt betydelsefulla, men mycket tyder på att den möjligheten inte kommer att nyttjas i någon högre grad. Det är någonting som bl.a. Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) uttryckt oro för (dnr Fö2024/00152). På en fråga från tidningen Ottar (4/4 2024) svarar försvarsministerns egen pressekreterare att Sverige väntas avstå domsrätten i de allra

flesta fall. Som exempel kan nämnas ett fall 2022 då Stockholmspolisen grep två män i besättningen på ett amerikanskt militärfartyg för att de köpt sex på en lägenhetsbordell på Östermalm. Fall liknande detta skulle sannolikt inte leda till en svensk rättsprocess.

Detta är en mycket rättsosäker ordning. Det kan bl.a. innebära att svenska brottsoffer eller vittnen tvingas delta i en rättsprocess i amerikansk krigsrätt.

Svenska brottsoffer ska inte behöva processa i amerikanska militärdomstolar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör kräva att DCA-avtalet inte ger USA jurisdiktion utanför de baser där amerikanska styrkor befinner sig. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Ytterligare ett frågetecken kring DCA-avtalet gäller utlämning vid risk för dödsstraff. Dödsstraffet är, som Amnesty International beskriver det, inte ett straff utan ett brott i sig. Det hör inte hemma i ett modernt och civiliserat rättssystem. Vänsterpartiet menar att det inte får förekomma några oklarheter i en sådan grundläggande fråga. Om det kan finnas minsta risk för tveksamhet i hur avtalet ska tolkas bör detta klargöras.

Regeringen bör klargöra att det är förbjudet att utdöma och verkställa ett dödsstraff på svenskt territorium samt även att utlämna någon till ett land där hen riskerar ett sådant straff. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Hanna Gunnarsson (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Maj Karlsson (V)

Karin Rågsjö (V)

Jessica Wetterling (V)

Tony Haddou (V)

Gudrun Nordborg (V)

Håkan Svenneling (V)